

Karolinska
Institutet

Abortlagen och dess tillämpningar

Lena Marions

Docent Överläkare KK Södersjukhuset

Universitetslektor Karolinska Institutet (Ki-Sös)

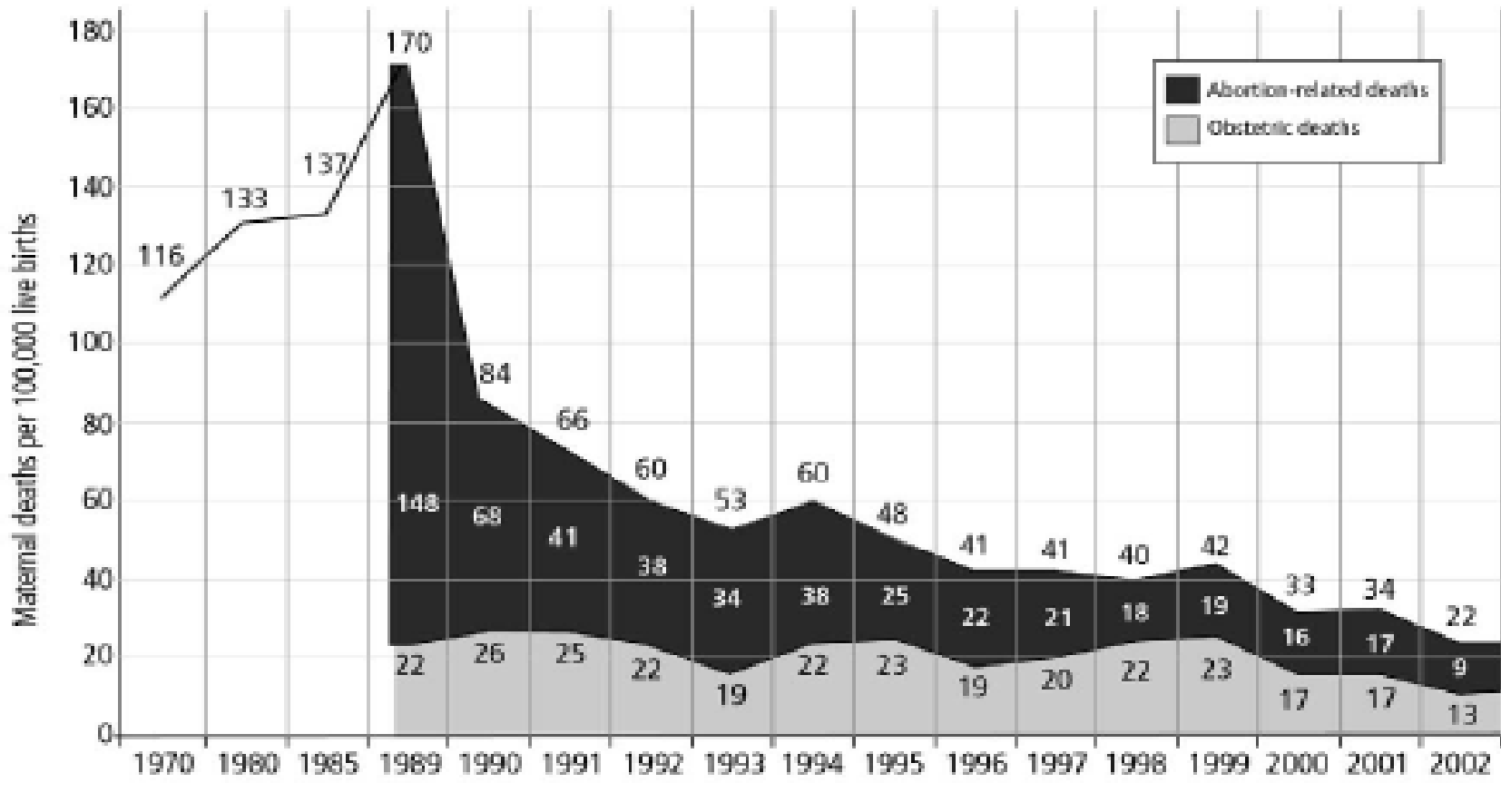
Ledamot av socialstyrelsens Rättsliga Råd

Aborter och lagstiftning

- Ingen skillnad i antalet aborter om liberal eller restriktiv lagstiftning
- Stor skillnad i säkerhet!

BR Johnson et al / Reproductive Health Matters 2004;12(24 Supplement):184-194

Figure 1. Maternal mortality in Romania

Historik abortlagstiftning Sverige

- Före 1864 dödstraff för abort
- 1921 straff mildring till 6-24mån
- 1938 Första abortlagen – abort kriminellt men undantag kunde göras på 3 indikationer
 - medicinsk
 - humanitär
 - eugenisk
- 1946 även socialmedicinsk, 1963 fosterskada
- 1975 nuvarande abortlag

Svenska abortlagen (1974:595)

Abort

- En kvinna som begär abort får detta om åtgärden utföres före utgången av 18 graviditetsveckan
- Kvinnan skall erbjudas stödsamtal
- Efter 18 veckor kan abort beviljas om socialstyrelsen lämnar tillstånd vilket innebär krav på synnerliga skäl till åtgärden. Tillstånd lämnas inte om det kan antas att fostret är livsdugligt

Svensk abortlag (1974:595)

Avbrytande av havandeskap § 6

- Om det kan antas att havandeskapet medför allvarlig fara för modern får Socialstyrelsen lämna tillstånd för avbrytande efter v 18 och oavsett hur långt graviditeten framskridit

Abort eller avbrytande av havandeskap? Viktig distinktion

- Om kvinnan önskar *abort*

eller
- Om *havandeskapet* utgör ett hot mot kvinnans liv

Proceduren

- Från 18+1 måste ansökan till rättsliga rådet göras
- Synnerliga skäl krävs
- Läkarutlåtande som intygar att fostret ej kan antas vara livsdugligt utanför livmoder
- Kuratorsutredning som beskriver synnerliga skäl
- Kvinnan skriver under ansökan

Livsduglighet

- Finns ingen övre tidsgräns i abortlagen – endast viabilitetsgränsen
- Praxis idag 21+6
- Folkbokföringen registrerar foster som föds från och med 22+0 som barn
- Fosterskada kan påverka livsduglighet

Rättsliga rådet

- Möte varje fredag
- Beslutet kan ej överklagas
- Ny ansökan kan dock lämnas

Socialstyrelsens Rättsliga råd abortnämnden - sammansättning

- Ordförande – domare
- Föredragande – psykiater
- Ledamöter – gynekolog, kurator, representant socialstyrelsen samt lekman

Ledamöterna tillsätts av generaldirektören på förslag av ordförande

Ärenden som handläggs i abortnämnden

- Aborter v 18+
- Steriliseringar < 25 år
- Frystidsförlängning för embryon > 5år

Synnerliga skäl 2015

- Psykosociala 33%
- Fosteravvikelse 67%
- Psykisk/kroppslig sjukdom 0.6%

84% av ansökningar av psykosociala skäl tillstyrktes

Utländska kvinnor som söker abort i Sverige

- Samma rättigheter som svenska kvinnor
- Fåtal kvinnor från andra nordiska länder
- Enstaka kvinnor som fått avslag i Danmark och Norge

Underlag för beslut

- Kvinnans ålder
- Graviditetslängd - viabilitet
- Läkarintyg - viabilitet
- Kuratorsutredning – stor betydelse
- Eget brev – inte ovanligt

Fosterskada

- Kromosomavvikelser (Trisomi 21 konstanta, 13 och 18 ökar)
- Strukturella/funktionella avvikelser ökar
- Rutinultraljud i v 18

Synnerliga skäl exempel

- Ålder (Tonåringar t.ex)
- Missbruk
- Social misär
- Preventivmetod har inte fungerat
- Vården har bidragit till försening

Socialstyrelsens föreskrifter om abort (juli 2009)

Preventivmedelsrådgivning och stödsamtal

2 § Vårdgivaren ska ansvara för att det fastställs rutiner som säkerställer att kvinnan erbjuds

1. preventivmedelsrådgivning före eller efter en abort,
2. stödsamtal före och efter en abort, och
3. stödsamtal före och efter avbrytande av havandeskap enligt 6 § abortlagen (1974:595).

Tonårsgraviditeter

- 60-talet höga födelsetal – låga aborttal
- 70 talet nedgång födslar – stigande aborttal
- 1975 trendbrott födslar och aborter ned – halvering av antalet graviditeter per 1000 kvinnor 15-19 år 1975-85
- Slutet 80 talet högkonjunktur- fler graviditeter

Tabell I. Antalet aborter och födslar per 1 000 kvinnor i åldern 15–19 år. Källa abort- och förlossningsregistren i respektive land.

	Danmark		Finland		Island		Norge		Sverige	
	Aborter	Födslar	Aborter	Födslar	Aborter	Födslar	Aborter	Födslar	Aborter	Födslar
2000	14,3	7,8	14,8	10,2	25,4	22,8	20,1	11,6	21,1	7,1
2001	14,0	7,6	15,4	10,6	21,7	19,7	18,8	11,0	22,5	6,6
2002	13,8	6,5	16,3	11,2	20,2	18,2	16,9	10,1	25,1	6,6
2003	14,8	6,0	15,3	10,4	19,1	16,4	16,3	9,1	24,4	6,0
2004	15,8	5,7	15,7	10,6	20,3	13,0	15,7	8,2	24,4	5,8
2005	15,8	5,6	15,0	10,3	15,5	15,1	15,4	8,0	24,3	5,8
2006	16,7	5,7	14,2	9,5	15,7		16,3		25,4	5,8
2007	17	5,8	13,4	8,8					24,8	5,8
2008	17,8*	6,9	12,3*						24,4	5,8

* = preliminära uppgifter.

Tonårsaborter i Sverige

- 24.8 per 1000 kvinnor 2007
- 24.3 per 1000 kvinnor 2008
- 22.5 per 1000 kvinnor 2009
- 20.9 per 1000 kvinnor 2010
- 19.8 per 1000 kvinnor 2011
- 18.8 per 1000 kvinnor 2012
- 15.1 per 1000 kvinnor 2014
- 14.4 per 1000 kvinnor 2015

Tonåringar och familjeplanering – en juridiskt annorlunda situation

- Abortlagen
- Offentlighets- och sekretesslagen
- Hälsa och sjukvårdslagen
- Socialtjänstlagen
- Föräldrabalken
- Brottsbalken (om under 15 år)
- Lagen om vård av unga (LVU)

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

- 12 kap. 3 § 2 st. Sekretess till skydd för en enskild gäller, om den enskilde är underårig, även i förhållande till dennes vårdnadshavare. Sekretessen gäller dock inte i förhållande till vårdnadshavaren i den utsträckning denne enligt [6 kap. 11 § föräldrabalken](#) har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör den underåriges personliga angelägenheter, såvida inte det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren
- Huvudregeln anses dock vara att vårdnadshavaren i egenskap av ställföreträdare för sina underåriga barn råder över sekretessen, vilket dock bara gäller om den underåriga inte uppnått tillräcklig mognad för att själv råda över denna

Socialstyrelsens föreskrifter om abort (juli 2009)

- ***Kvinnor under 18 år***
- **3 §** Vårdgivaren ska ansvara för att det fastställs rutiner för hur en bedömning ska göras för att avgöra huruvida information ska lämnas till vårdnadshavarna när kvinnan som begär abort är under 18 år.
- **4 §** Vårdgivaren ska ansvara för att det fastställs rutiner för hur en bedömning ska göras för att avgöra huruvida en anmälan ska göras till socialnämnden eller motsvarande när kvinnan som begär abort är under 18 år.

FN:s konvention om barnets rättigheter, 1989,

- Principen att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall.
- Rätten att komma till tals, dvs. barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör henne och få dem beaktade i förhållande till sin ålder och mognad
- Rätten till hälsa och sjukvård, dvs. barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering.

Sexualbrottslag, nyskriven 2005

- Syftar till att skydda unga
- Från “sexuellt utnyttjande” till “våldtäkt”
- Alla sexuella handlingar med barn under 15 år, klassas som våldtäkt

Ansvarsfrihetsregeln

- Enligt 6 kap. 14 § brottsbalken ska den som begått en gärning enligt 5 § mot ett barn under 15 år *inte dömas till ansvar om det är uppenbart att gärningen inte har inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling* mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

Omhändertagande – förslag på rutiner

- Anamnes – även social –missbruk –ålder partner
- Om under 15 år, information och anamnes av barnmorska, därefter besök hos läkare, gärna vid senare tillfälle
- Uppmanas kontakta föräldrar – ej krav
- Individuell bedömning
- Abortsökande under 18 år skall bedömas avseende mognad och behov av stöd

Hur bedöma?

- Teamarbete viktigt. T.ex läkare, barnmorska, kurator
- Mognadsbedömning
- Bedömning av social situation
- Endast ålder utgör inte skyldighet att anmäla!

Sammanfattning

- Kvinnor som befinner sig i Sverige har rätt att själva bestämma över sin reproduktion
- En oönskad graviditet kan utan särskilda skäl avbrytas t.o.m grav v 18
- Sekretess gäller även minderåriga men kan (och ska) brytas om den unga riskerar ohälsa

Bra länkar

- www.socialstyrelsen.se
- www.folkhalsomyndigheten.se
- www.who.int/reproductive-health
- www.guttmacher.org
- www.ippf.org
- www.rfsu.se
- www.lafa.nu